

[Automatisk tekstet av Autotekst med NB Whisper. Kan inneholde feil.]

[SPEAKER_00]

Du hører nå en podkast fra Universitetet i Stavanger.

[SPEAKER_01]

Hei og velkommen til Paragrafprat.
Dette er en podkast i regi av Universitetet i Stavanger.
Hvor vi diskuterer fag, karriere eller studieliv med både de som studerer og de som jobber med juss.
Mitt navn er Anne og jeg går sisteåret.
Og med meg har jeg min medvert Martin, som går fjerdeåret.
I dag er vi så heldige å få ha med oss jurist, forfatter, foreleser ved UiS, og sist, men ikke minst, tidligere høyesterettsdommer Magnus Matningsdal.
Han er her for å fortelle oss noen historier etter en lang og innholdsrik karriere med fokus på den jobben han har hatt som høyesterettsdommer.

[SPEAKER_02]

Ja, og så er vi på Universitetet i Stavanger.
Og du er jo en lokal mann, Magnus.
Kunne du starte med å fortelle oss litt om oppveksten din her på Jæren?

[SPEAKER_05]

Ja, jeg vokste opp i ei lita bygd som heter Matningsdal.
Og den ligger ... Den tar utgangspunkt i Brusand, som er siste stasjonsbyen på Jæren.
Så ligger den ti kilometer inn i landet i forhold til Brusand.
Jeg vokste opp på et mindre gårdsbruk.
Men så skjedde det at ... Vi var fem søsken. Jeg er sånn etterpåklatt, som antakelig ikke var påtenkt, men antakelig resultat av et arbeidsuhell i romjula.
Men så skjedde jo det at relativt kort tid etter at jeg var født, så kom far min på sykehus, og der ble han værende resten av livet.
Der satt mor mi igjen med fem unger.
Den eldste var født i 1937, så hun var 14 da, i 1951.
Det var jo ganske krevende.
Men vi klarte oss alltid godt.
Men vi unger måtte jo delta så fort vi var i stand til å delta.
Det var jo lenge før du begynte på skolen.
Så det var jo mye barnarbeid.
Jeg var sånn som jeg sa ...
Yngst. Jeg har en bror.
Det er han som har overtatt gården.
Jeg måtte finne på noe annet å gjøre, og da endte det med at jeg studerte juss.
Og det har jeg for så vidt ikke angra på.

[SPEAKER_02]

Nei.

Jeg syns jeg har lest at du var tidlig ute med mye ansvar for

våronna og sånt.

[SPEAKER_05]

Ja, det var sånn at ... De eldste søstrene var flytta ut, og så måtte bror min ... Gjennomføre militærtjeneste. Men han slapp med tre måneder. Det var en ordning han hadde i en periode at en del kunne slippe med tre måneder hvis de skulle ha en videre tjeneste innenfor Heimevernet. Og han slapp heller ikke unna. Og nå er vi i ... Nå må jeg tenke ... Vi er vel i 65. Mulig det var 64. Da var han vekke i tre måneder, og da var det jo mitt ansvar å stå opp klokka seks om morgenen å melke og få melka på veien til melkebilen kommer. Og jeg som måtte melke på ettermiddagen når det skulle skje. Og så skulle en jo ... Måtte en jo ta en våronn. Men jeg tok deler av det. En god del fikk jeg også leid. Men jeg utførte faktisk en god del av arbeidet med denne våronnen.

[SPEAKER_01]

Men da valget falt på juss, hvor kom den interessen fra?

[SPEAKER_05]

Det vet jeg, men jeg har nok alltid vært interessert i samfunnsspørsmål. Og juss er jo et samfunnsfag. Og der skal jeg nevne noe som dere kanskje ikke vet. Da jeg studerte i Bergen, og òg de første årene etter jeg ble ansatt på universitetet der, så var det ikke noe eget juridisk fakultet. Det var et institutt under Samfunnsvitenskapelig fakultet. Så det illustrerer jo at når man først starta med juss i Bergen, så var det naturlig å plassere det under Samfunnsvitenskapelig fakultet. Og det er et samfunnsfag.

[SPEAKER_02]

Ja, for hvis vi går litt over til din lange dommerkarriere, så mener jeg å ha lest at du antagelig er den i Norge som har vært lengst i dommerrollen.

[SPEAKER_05]

Det vet jeg ikke, men jeg hører nok til tetsjiktet. Hvis en summerer tida som dommerfullmektig ... En periode som konstituert sorenskriver. Så langt tilbake som i 1980. Konstitusjoner i Gulating lagmannsrett etter at jeg hadde blitt professor. Og så perioden fra høsten 1980 til jeg gikk av ... Unnskyld, høsten ... Ja, det var etter høsten 1980 til jeg gikk av høsten 2021.

Så blir dette sammenlagt ca.
34 år.

Og jeg har også vært dommer på seks forskjellige tiår, så det er jo sett en kolossal utvikling.

Både i rettskildebildet, i saker som blir forelagt domstolene, og også når det gjelder dommerholdninger og dommeropptreden.

Den var nok ... I min tidligste periode som dommerfullmektig, og òg disse konstitusjonene på 80-tallet, så var det nok ganske mye å utsette på hvordan enkelte dommere oppførte seg i retten.

Men i dag har det blitt en helt annen oppmerksomhet rundt dommeretikk og dommeropptreden.

Og det som òg er interessant, er at det har årlig blitt gjennomført opinionsundersøkelser om hvilken tillit befolkningen har til domstolene.

I 1998 svarte 68 % at de enten hadde svært stor tillit eller ganske stor tillit.

Så økte den gradvis inn på 2000-tallet.

Så kom Tilsynsutvalget for dommere i 2002, og fra ca. 2010 så har svarprosenten, de som har svart ja ligget på 85 - 90 %.

Det som òg er artig, er at dette omfatter Ipsos, som har gjennomført den.

Og det er ikke alle land i Europa som har deltatt i denne undersøkelsen.

Men hvert eneste år er det ett land som har slått Norge, og det er Danmark.

Men det har vært målfoto hvert eneste år.

Det er ett poeng i forskjell.

[SPEAKER_02]

Jeg skulle til å si "så lenge det ikke er svenskene".

[SPEAKER_05]

De var faktisk ikke med på den undersøkelsen.

Men den ble avslutta i 2022.

[SPEAKER_02]

Men hva tror du er grunnen til at det utvikla seg i den retningen?

[SPEAKER_05]

Det lå egentlig det jeg var inne på, at det var en del dommere som kunne uttale ting, foreta seg ting, som ikke var bra.

Jeg nevner ett eksempel med en sorenskriver på 70-tallet.

Han hadde irritert seg noe voldsomt over en lokal byggmester som hadde en ganske sterk evne til å bli saksøkt.

Og så stiller denne byggmesteren i retten igjen som saksøkt.

Og så er det alltid sånn at innledningsvis skal man jo avgi personalia.

Men så sier sorenskriveren at du behøver ikke avvise personalia fordi du er så fast kunde her som saksøkt.

Hadde du sagt noe slikt i dag.

Men så har jeg litt tanker om hvorfor det har økt så voldsomt.

Jeg mener det har mye med dommeropptreden.

Men så er det også et annet poeng.

Og det er at jeg tror den norske meddommerordningen er viktig i dette.
For når du tenker tidligere, hvor det var en del dommere som oppførte seg dårlig, så fortalte meddommerne dette til sine venner og kjente.
Og omvendt.
Når dommerne opptrer på en skikkelig måte, så blir også det lett kommunisert ut.
Det betyr ikke at alt er såre vel i dag.
Det skjer selvsagt også i dag ting som ikke burde ha skjedd.
Men det er blitt langt bedre.

[SPEAKER_02]

Ja, fordi dette er jo en podkast som er rettet mot studenter.
Og jeg vet at du var nylig dommer i prosedyrekonkurranse som vi hadde her i Stavanger sammen med Skoghøy, hvis jeg ikke tar feil?
Og de vil nok gjerne høre litt om hva du, som har sett såpass mange advokater prosedere foran deg, hva er det du tenker utgjør en god advokat og en god prosedyre?
Og så litt hva som gjør en god dommer også.

[SPEAKER_05]

Hvis jeg først får bruke litt på å si om disse prosedyrekonkurransene, som jeg sier er at
Jeg blir hver eneste gang veldig imponert over studentene.
Dette er jo studenter som jo ikke kom så forferdelig langt i studiet.
Og dette siste tilfellet ... Så det var aldeles målfoto igjen hvem som skulle vinne.
Men det laget som vant, der fikk jeg vite etterpå at de hadde vunnet ved sitt universitet allerede da jeg gikk på første studieår.
Og antakelig også i Høstsmesteret.
Og da må du jo spørre meg sjøl om jeg hadde vært i stand til noe sånt.
Og da blir jeg nokså klar på at det hadde jeg ikke klart.
Så er det spørsmålet ditt.
Det er nok en viktig forskjell på hvilken instans du skal prosedere for.
Hvis vi tar Høyesterett først, hvor jeg har hatt mest av min dommertid, så er det jo tale om ...
Stort sett juridiske spørsmål.
Du må være en veldig god jurist.
Du må ha forberedt saken veldig godt og ha en pedagogisk fremstilling og være i stand til å svare godt på spørsmål.
Og så er det også viktig at ...
Du ikke prøver deg.
Altså, du kan si at du ... Du kan selvsagt prøve å tøyne rettskildene noe i favør av din klient, men å jukse i rettskilder, det er ikke bra.
Det har jeg faktisk opplevd i Høyesterett, hvor jeg tok en straffesak ...
Advokat prøvde å underslå en dom hvor jeg hadde vært førstvoterende.
Og da ... Det er ganske freidig.
Og han innrømmet i skranken at han visste om den aktuelle dommen, så

sa det stikk motsatte av det han hadde sagt.
Så i Høyesterett er det veldig viktig.
Når det gjelder førsteinstans og lagmannsretten, så er det jo sånn at der er det i mye større grad tale om å sortere faktum.
Det betyr selvsagt ikke at det ikke kommer opp juridiske spørsmål der òg, og kanskje vanskelige for de som kommer til Høyesterett.
De har jo selvsagt vært tidligere i tingrett og lagmannsrett.
Så der er det litt andre egenskaper òg.
Evnen til å mest sagt forholde deg til folk.
Men så er det òg veldig klart at ... Du må jo være godt forberedt der òg, både på juss og faktum.
Det må du.
Fordi at ... Det er jo sånn i en del saker at det kanskje bare kan være en liten faktisk detalj som kan vende saken i den ene eller andre retning.
Og så heter det når en skal gjennomføre en fotballkamp, at en må ha en plan.
Og det må du selvsagt også ha når du møter i retten.
Du må ha en plan for hvor du har tenkt å legge dette opp.
Men også der er noe som er uhyre viktig, nesten sagt, at du oppleves som troverdig.
Jeg forteller en liten historie om en advokat her i Stavanger som hadde veldig godt rykte.
Men han var ikke spesielt pratsom i retten.
Og så en anledning jeg var til stede, og så sier han ... "Du, Olav, det er ikke mye du sier i retten, men det er deg de hører på".
Og så er det noe der at du er troverdig.
Og så er det òg klart at når du har ... Rundt omkring i landet hvor det fortsatt er en god del mindre domstoler ... så møter kanskje samme advokat relativt ofte.
Og hvis en da mest sagt har blitt tatt i forsøk på juks, så vil det lett henge ved vedkommende i senere saker.

[SPEAKER_02]

Ja, da har du motbakke til senere ... Ja.

[SPEAKER_05]

Kan vi stole på deg?
Nå er det heldigvis få advokater som opptrer slik.
Men det er først og fremst dette å kunne saken og få fram de sentrale poeng i saken.
Og i tillegg så er det noe mer som jeg òg mener er viktig, og det er ... Du skal ikke forsøke deg med sånt som åpenbart ikke kan føre fram.
Altså kanskje hive litt på søppelhaugen som ikke trötter dommerne med uvesentligheter.

[SPEAKER_02]

Ja, nå har du ... Ja, du har vært litt inne på det, men utenom faglig dyktighet ... Hvilke personlige egenskaper mener du kreves for å lykkes i livet som dommer?

[SPEAKER_05]

Igjen tror jeg at det er en viss forskjell på å være dommer i første

og annen instans kontra ved Høyesterett.

Og det har noe med at i første og annen instans, der møter du jo face to face.

Parter og vitner.

Slik at evnen til å opptre på en grei måte i forhold til dem, slik at de føler seg trygge i retten ... Det er jo veldig viktig der.

Men igjen er det jo klart at skal du bli en god dommer, så bør du være ganske sterk faglig.

Og Norge er jo ganske spesielt og ved at ...

Vi har jo ikke ... I veldig mange andre land, for å si de fleste andre land, så har de en mye mer spesialisert dommersituasjon.

Jeg skal ikke gå lenger enn til Sverige.

Så har de en egen forvaltningsdomstol.

Og så har de også en miljø... Nei, en migrasjonsdomstol som behandler utlendingssaker.

Sånn at i Norge så er det jo veldig bredt, og det er jo klart at ...

Det er ikke alltid like bra, det som blir prosedert for deg.

Slik at du i en del tilfeller er nokså overlatt til deg sjøl for å finne fram til det som forhåpentligvis er riktig svar.

Og skal du gjøre en dommerjobb ...

På en skikkelig måte så er det nok tale om å arbeide noe mer enn ordinær arbeidstid.

Det er ganske krevende sånn sett.

Men dette med ... I Høyesterett så kan du si at der er ikke det samme behovet for å kunne forholde seg til parter og vitner.

Men du skal nå tross alt likevel forholde deg til advokatene i skranken.

Og parter er ofte til stede i retten, så opptredenen er jo viktig også der.

Men akkurat det ... Du kommuniserer ikke med parter og vitner.

Og der er det viktig at du er i stand til å gjøre det på en ordentlig måte.

[SPEAKER_02]

I Høyesterett så har du jo dette systemet med rettsformann, som er at du har vært i mange saker.

Lurer jeg litt på hva du tenker rundt det ... Hvor mye innflytelse ligger det i det å være rettsformann i Høyesterett?

[SPEAKER_05]

Jo, det ligger en god del innflytelse.

Min gode kollega Skoghøy, han er brukt i uttrykk i at en ...

En strekke kjølen.

Fordi ... For det første, som rettsformann så leder du jo forhandlingene i Høyesterett.

Og det er jo klart at den atmosfæren du er i stand til å skape der, er av betydning.

Og òg ...

Evnen din, men også til andre dommere når du stiller relevante spørsmål, er viktig.

Men det gjelder for så vidt for alle.

Men det som jo skjer, er at når saken blir tatt opp til doms, og en skal ha den interne diskusjonen av den, som vi kaller rådslagning, så er det jo rettsformannen som går gjennom saken først, fra A til

Å.

Så sitter de fire andre og hører på deg, og dette er jo flinke folk. Så det er jo ganske utfordrende å sitte der.

For det er tale om å bruke ganske mange timer på å forberede den gjennomgangen.

Jeg delte alltid ut disposisjon for mine gjennomganger.

Det er ingen andre som gjør det, så vidt jeg vet eller noen som kanskje ...

Lar førstkvoterende få sin disposisjon etterpå.

Men jeg delte den ut på forhånd, slik at de kunne følge meg.

Og jeg opplevde mer enn én gang at ... Både i mine saker og andre rettsformenn som kommer og sier det samme ...

En av de neste dommerne kan kanskje ha sagt at "da jeg kom her i dag til denne diskusjonen, så hadde jeg tenkt i den retning. Men etter å ha hørt rettsformannen, som tydeligvis har tenkt i en litt annen retning enn meg, så har jeg blitt overbevist om at rettsformannens syn er det vi bør følge".

Sånn at du har jo en voldsom påvirkningsmulighet.

Men jeg har jo i likhet med andre rettsformenn måtte opplevd en del dissenser.

Men det er jo ikke så rart heller, fordi at dette er jo gjennomgående ...

Det er tvilsomme spørsmål.

Så det er to syn.

Det ligger på mange måter i sakens natur.

Men det er også en viktig oppgave for en rettsformann å se om en kan oppnå enighet.

Et område hvor jeg etter meg min mening, dette var særlig av stor betydning, det var når det gjaldt straffutmålingsanker.

At vi ikke skulle sprike altfor mye.

Men som rettsformann, jeg har hatt flere saker hvor det ikke har funnes den eneste dom på forhånd som har vært retningsgivende.

Så må du sette deg ned og tenke igjennom ...

Hva skal straffen bli for dette?

Hva skal jeg foreslå?

Det som da er ganske kjekt, er at det har vist seg etterpå at har kanskje én tenkt på bitte grann mer enn meg, og en annen på lite grann mindre.

Men da er det jo veldig viktig å finne fram til et kompromiss.

Og det er jo klart at ... Som jeg pleide å si ...

Ingen av oss kan påstå at vi har rett.

Sånn at ... Som rettsformann har du òg et veldig viktig ansvar når det gjelder utformingen av dommen.

Å gå veldig nøye gjennom det utkastet som kommer.

De andre dommerne kommer selvsagt også med innspill, men rettsformannen har på mange måter et overordna ansvar.

Så selv om du kan si du har en førstvoterende, så ...

Bidrar de øvrige dommerene som regel en god del til det som blir den endelige utformingen.

[SPEAKER_02]

Og så er det jo sånn når dere ikke kommer til enighet, og det er vel sånn i din første høyesterettssak òg, så var vel du eneste som dissenterte ...

Hva tenker du er betydningen av dissenser som rettskilde?
Og kan det ha noe å si for rettsutviklingen også?

[SPEAKER_05]

I den første jeg dissenterte der, var vi to.
Men det var et mindre viktig spørsmål.
Men den som du kan ikke tenke på, er en sak hausten 97.
Den var vel oppe i oktober-november, noe sånt.
Og det gjaldt samiske beiterettigheter nord for Aursund.
I det området har du to veldig gode reinbeitedistrikt.
Og spørsmålet var da særlig om de hadde beiterett helt ned mot Aursund.
Eller om de bare hadde opp på toppen og ikke godt ned i skråningen.
Og der kom det også opp en del problemstillinger rundt særegenhetene ved samisk reindrift.
Hvor en rein jo oppfører seg på en helt annen måte enn ei ku.
Og har et helt annet bevegelsesmønster.
Og så var jo forholdet det at i denne skråningen ned mot Aursunden, så var det om høsten ganske mye sopp.
Og er det noe reinen liker, så er det sopp.
Og da så jeg for meg, da jeg tenkte på de andres votum, at her står det to rein på toppen.
Og ser ned mot Aursund, så kjenner jeg lukta av denne fantastiske soppen lenger nede.
Og så sier den ene reinen til den andre at her er det mye god sopp.
Men vi har dessverre ikke beiterett her, så vi får dessverre snu.
Men så skjedde det at de samme reinbeitedistriktene ... Den ene heter Riast-Hulling, og den andre heter Essand.
De kom i konflikt med en del bønder i Selbu, som er jo litt lenger nord.
Og spørsmålet var også utstrekningen av beideretten i Selbu, ikke minst inn mot selve Selbu sentrum.
Og det som da var artig, var at mens jeg hadde vært i mindretallet og var aleine, og hver de fire i denne Aursund-dommen var veldig klar på at deres standpunkt var riktig, så skjedde det at i Selbu-saken så tilhørte jeg flertallet, og jeg skrev også den dommen som førstvoterende.
Det er nemlig alltid sånn i plenum eller storkammer at sjøl om du står for tur til å være førstvoterende,
Så får du ikke den oppgaven hvis du tilhører mindretallet.
Og da fremhever jeg en god del om de spesielle problemstillingene som reiser seg når det er spørsmål om å fastslå beiterettigheter for samer.
Og i forbindelse med et ...
Et stort samisk seminar et år eller to seinere hvor Arnfinn Bårdsen, som jo var kollega av meg i Høyesterett, og med nå permisjon fordi han er jo nå seksjonspresident i EMD ... Da ga han uttrykk for at de to dommene pluss en til, som jeg var førstvoterende på, på mange måter representerte et paradigmeskifte.
Men det hele begynte med en dissens.
Men det er en god del andre eksempler òg, ulike dissenser som har vist seg å ha framtida for seg.
Det er det.

[SPEAKER_02]

Ja, altså, fordi de studentene som har NIRI, eller i hvert fall det faget het før, så er det jo sånn at de lærer at EU og EFTA-domstolen, der kan man jo ikke lese dissensene. Er det noe du føler man på en måte mister der?

[SPEAKER_05]

Ja.

Og der blir det nok altså adskillig mer kompromiss.

Så når du har ... For først å ha sagt det.

Jeg kunne ikke tenkt meg å være dommer i en domstol hvor jeg ikke fikk lov til å dissentere.

For meg hadde det vært helt utelukka.

Men det er jo bra EMD – der kan en dissentere.

Men det er vert lett sånn ... Du får ... Når du har mulighet for dissens, så får du på mange måter votene litt mer spisse.

Mens det lett blir litt mer sånn kok i hop når det gjelder disse ...

Liksom, alle skal få litt etter hvert.

Litt sånn som nå, budsjettforhandlingene i Stortinget, hvor alle skal få noe.

Sånn at det blir ... Normalt vil jeg tro ikke like gode domsgrunner som du ville ha fått hvis du hadde muligheten.

Men jeg skjønner på en måte òg at de har den ordningen, for det kan kanskje være litt ...

Problematisk for en dommer i en sak som gjelder vedkommendes land, å dissentere i disfavør av sitt land.

Så jeg tror nok det har sine begrunnelser.

[SPEAKER_01]

Vi som studenter har sett en utvikling i hvordan dommer skrives.

Vi ser mange forskjellige dommer.

De tidligere dommene er det ofte at det ikke er så ryddig som i de senere dommene.

At det er mer delt opp i overskrifter og underproblemstillinger, litt mer pedagogisk.

Hvorfor har den endringen skjedd?

[SPEAKER_05]

Når det gjelder Høyesterett, så var dette noe vi begynte med, tror jeg, i 2002.

Og forslagsstilleren var Karl Arne Utgård, som på et internt dommermøte tok opp at han mente det var uheldig at vi ikke hadde denne avsnittsoppdelingen.

Og det fikk nærmest umiddelbart en tilslutning fra dommerne, med å se på om det rent tekniske gikk.

Så har det utvikla seg, så sånn sett er det jo ... Jeg er enig med deg i at det er veldig pedagogisk.

Men det som jeg nok syns har blitt et problem, og det har nok økt etter at jeg gikk av i 2021 ...

Jeg syns nå, i en del dommer, at en godt kunne ha spart noen avsnitt.

At det blir noe for mye.

Og det vet jeg at det er ... Mange av mine pensjonerte kollegaer er

av samme oppfatning.

Men går du langt tilbake i tid, så var det jo altfor lite igjen.

[SPEAKER_01]

Ja, så må vi finne en sånn mellomting.

Og så tenker man jo kanskje ofte at dommere er helt skråsikre i alle avgjørelser og ikke noe problem, men har du noen gang kjent etter at du har avsagt en dom, at det på en måte var feil ... feil ...

[SPEAKER_05]

Ja, jeg har nok ... Av dommere jeg har vært med på å avsi i Høyesterett, så finner jeg vel ikke noe eksempel på at jeg har ment at jeg etterpå gikk inn for feil standpunkt.

Men jeg har nok et par-tre tilfeller som jeg angrer noe på fra min tidligere dommerkarriere.

Det har jeg ikke lyst til å gå inn på.

Men noe jeg virkelig angret på i ettertid, og vi kom oss og lærte mye ...

Det var en plenumssak vi hadde i 2007, hvor jeg var førstvoterende.

Og det var om tomtefeste, som jo er særdeles praktisk i Norge.

Det er flere hundre tusen eiendommer som er under tomtefeste, og så går jo perioden ut.

Og så ble det vedtatt en lov.

Som la opp til at en skulle kunne få forlenga tomtefestet på samme vilkår som før.

Og disse festene var jo ofte gunstige.

Men at selvsagt en viss sånn oppjustering for konsumprisindeks ...

Og den ble prosedert dag ut og dag inn i Høyesterett.

Og i forhold til Grunnloven 97 og 105, og så var det en partshjelper der som også slengte inn P1-1, altså vernet om eiendomsretten etter EMK.

Vi hadde vel en følelse av at ingen som var til stede i den rettssalen, hadde noe tro på den.

Så skrev jeg en veldig grundig begrunnelse om hvorfor denne loven ikke var grunnlovsstridig.

Og da det kom fram til P1-1, så fikk den ei side eller to.

Og så ble dette etterpå anka inn for EMD, som konkluderte med at her var det "violation" ... Vi hadde ikke gitt en tilstrekkelig begrunnelse for hvorfor dette ikke rammes av denne P1-1.

Og den lærdommen ... En skal jo også lære av sine feil.

Og den lærdommen som vi har trukket i Høyesterett, er jo at når det gjelder spørsmål om praktiseringen av bestemmelser i EMK, og

tilsvarende nok gjelder i forhold til SP, altså denne FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, er at det er veldig viktig,

Punkt én, å vise at du tar riktig rettslig utgangspunkt,

og punkt to, at du gir en grundig begrunnelse.

Og dette er òg en av de tingene som har kommet ... Resultatene som er kommet ut av disse sakene fra 2020, hvor vi hadde tre storkammersaker om barnevern, og hvor bakgrunnen var at Norge hadde fått noen avgjørelser mot seg i Strasbourg ...

Der er forholdet det at etter at vi fikk rydda dette på plass i Norge ...

Så måtte vi jo oppheve noen norske avgjørelser som var avsagt før.

Men her har norske dommere lært.

Og jeg spurte Arnfinn Bårdsen, som jeg traff på mandag ... Har Norge fått noen avgjørelser mot seg i barnevernet og hvor dommen er avsagt etter Storkammer?

Og svaret er nei.

Fordi en har lært akkurat det.

Ta de riktige rettslige utgangspunktene og begrunn de skikkelig.

[SPEAKER_01]

Du har tre ganger tvunget Høyesterett til å sette rett på sykehus. Kan du fortelle om det?

[SPEAKER_05]

Ja, jeg er nok ... I forbindelse med at Høyesterett nedla embetene i 1940, i desember, så måtte jeg få avsagt alle dommer.

Og da var det visstnok noen dommere som ikke var helt friske ...

Og hvor de var rundt på forskjellige steder i Oslo ... i boliger og avsa dommer.

Men etter den tid så tror ikke jeg dette har skjedd at en har vært utenom Høyesterett og avsagt dom før jeg kom til Høyesterett.

Men jeg har faktisk forårsaket at det er blitt avsagt tre dommer utenom Høyesteretts bygning.

Og det som skjedde, var at jeg høsten 1999 holdt på med å panele taket hjemme.

Og så ble jeg litt ivrig og datt ned av en gardintrapp.

Og fikk en blødning på albuen hvor det tydeligvis hadde kommet inn noe som ikke burde vært i blodet mitt.

Så jeg fikk en forgiftning på den ene hjerteklaffen.

Og det er ganske tidkrevende behandling.

Det er seks uker med antibiotikabehandling.

Så i første omgang ble de innlagt på det gamle Rikshospitalet i Oslo.

Og der kom de opp og vi avsa en dom.

Da sto vi i trappene.

Det var jo ikke særlig ærverdig sted, men det var som skjedde.

Men så ble jeg etter kort tid overført til Stavanger, og det begynte å nærme seg jul.

Og den ene dommeren skulle ha permisjon, studiepermisjon, etter nyttår, slik at han måtte få avsagt den dommen før jul.

Og jeg hadde sagt at jeg vil komme til Oslo før jul, men så våget jeg ikke ta sjansen på det.

Sånn at det kom fire dommer ens ærend ifra Oslo for å avsi en dom som ble avsagt på Sentralsykehuset her i Stavanger.

Det tror jeg er det eneste tilfellet hvor Høyesterett har avsagt dom utenom Oslo.

Men så skjedde det at i forbindelse med denne forgiftningen min så fikk jeg en del hjertetribbel.

Hjertet mitt ... Rytmen ble et problem i en del år.

Sånn at jeg var litt ut og inn for å få orden på det.

Og så fikk jeg noen tabletter for å holde rytmen i orden.

Og så hadde jeg fått noen tabletter som kroppen min tydeligvis ikke

tålte.

Så når jeg reiste ifra ...

Leiligheten min i Oslo og skulle på jobb, så var jeg i fin form.

Men så, under den korte T-baneturen, så ble jeg dårlig.

Heldigvis så traff jeg en kollega, og så skjedde det at vi var på vei ut av Stortinget stasjon på et sted hvor det meste hver morgen lå narkomaner og sov.

Så stupte jeg der, bevisstløs.

Og ble først brakt til diakonhjemmet, og så over til Ullevål for å gjennomføre en hjerteoperasjon der.

Og da ... Igjen var det jo litt uklart hvor det ville være tilbake i tjeneste.

Slik at dommeren i den saken bestemte at de skulle komme på Ullevål og avsa dom der sammen med meg.

Og jeg er nokså sikker på at dette må ha vært i månedsskiftet februar-mars i 2008.

Og så fikk vi avsatt et rom til denne domsgjennomgangen og domsavsigelsen.

Problemet var at det var også fjernsynsrom.

Akkurat på det tidspunktet da vi skulle gå gjennom denne dommen og avsi den, så var det et konkurranse-verdenscup i skiskyting.

Og det var flere av mine medpasienter som sa der og så ivrig på den, så fikk de jo bare beskjed av sykehusledelsen at de måtte dessverre gå ut.

Og det var ikke spesielt populært.

Det var ikke vanskelig å se.

[SPEAKER_02]

Ja, og så vil jeg tørre å påstå at det er strafferetten som er ditt spesialområde.

Og du har jo undervist for oss nå i Høst – forelesninger i både strafferett og straffeprosess.

Og tidligere år her i Stavanger.

Hvor mange år er det du har undervist her nå?

[SPEAKER_05]

Jeg begynte jo med masterstudiet her i 2023, sånn at det nå var det tredje året.

Men der jeg jo først og fremst har forelest disse to fagene, det er jo i Bergen.

Jeg ble utnevnt til professor med virkning fra 1. januar 1987.

Og fra det tidspunktet, og etter at jeg slutta der, så var det jeg som hadde forelesningene i strafferett og straffeprosess fram til 2013.

Med unntak for et par år tidlig på 2000-tallet hvor jeg ikke hadde alminnelig strafferett.

Og så i 2013, da var det ikke lenger strafferett, men jeg hadde straffeprosess fram til 2015.

Det var langt mer omfattende enn her i Stavanger.

Slik at jeg sto nok i alle fall 2000 timer på kateter bare i Bergen.

Og så har jeg også hatt masse forelesning i alminnelig strafferett oppe i Tromsø.

Så ja ... Men jeg syns det er jo veldig gøy.

[SPEAKER_02]

Ja, for det jeg skulle til å spørre deg, er hva det er med strafferetten som særlig har interessert deg?

[SPEAKER_05]

Det er jo klart at ... Vilkårene for straff er jo sjølsagt av adskillig interesse, og utviklingen av det. Men jeg har nok vært vel så mye opptatt av reaksjonene. Og der ser du òg en viktig forskjell mellom meg... og de andre forfatterne innenfor strafferett. De er først og fremst opptatt av sånne fine teoretiske problemstillinger som aldri kommer opp for domstolene. Mens jeg, som jo har vært ute i praksis og sett hva som er aktuelle problemstillinger ... Jeg har jo vært veldig mye mer opptatt av straffeutmålingsspørsmål og andre reaksjonsspørsmål. Og det preger jo også noe av forfatterskapet mitt.

[SPEAKER_02]

Og så har jeg skjönt at det har vært en oppfatning om at du har vært en streng dommer i forhold til strafferammene. Hva er din egen oppfatning på det?

[SPEAKER_05]

Det er jo en politiinspektør i Oslo som har foretatt noen undersøkelser på det og kommet til at jeg lå i tetskiktet når det gjaldt strenghet. Men det er bare det at denne undersøkelsen bygges først og fremst på å avgjøre seg fra slutten av 90-tallet og fram til ca. 2010.

På det tidspunktet hadde vi veldig mange straffesaker i Høyesterett. Og det var i tillegg ganske store forskjeller i oppfatning om hva som var riktig straffenivå.

Særlig innenfor narkotika og innenfor seksuallovbrudd. Og jeg og mange med meg, vi hadde nok et atskillig strengere syn enn noen av de andre.

Og dermed så blei det jo en del ... Ganske mange avgjørelser i Høyesterett hvor en ... Det blei dissens, og hvor jeg hørte til den strengeste delen.

Men hvis du hadde spurt de som var kollegaer med meg de siste årene ... "Matningsdal er han en veldig streng dommer"?

Så ville de ha sett litt rart på deg og sagt at "det har vi ikke opplevd".

"Han ligger vel omtrent mer sånn i midtsjiktet", og det som jeg antyder med en ...

Jeg har hatt en del saker hvor vi ikke har hatt tidligere praksis. Så jeg må ha tenkt på hva jeg skal foreslå som rettsformann.

Så har jeg kommet med et forslag.

Så det viser seg at noen av dommerne ligger på en strengere linje, og noen på en litt mildere linje.

Så vi har funnet fram til et kompromiss.

Jeg er enig i at i perioden fra jeg begynte i Høyesterett fram til ca.

2010, så hørte jeg til de strengeste.

Men det var en helt annen situasjon da enn det en har hatt de siste årene.

[SPEAKER_01]

Og når du ser tilbake, du har jo hatt en veldig lang karriere. Men hva er noe som du tenker at du er veldig stolt av, da? Hva føler du at rollen som dommer har gitt deg?

[SPEAKER_05]

Jeg håper jo at jeg har gjort en ordentlig jobb som dommer. Og jeg håper jeg har vært en god kollega. Det har jeg alltid fått inntrykk av gjennom utsagn fra kollegaer. Og ... Jeg er jo litt stolt over forskjellig ... Tilbake til spørsmålet om meg som streng dommer. Jeg har hatt litt den holdningen at de store skurkene ... Det må vi ta hardt på. Men på den andre sida så har jeg vært ganske opptatt av bruk av reaksjoner i frihet. Og for å ta den ... Hvis en skal ta en dom som en er mest tilfreds med fra sin karriere, så er den avsagt ... Jeg tror det er i 2019. Hvor det var tale om ei dame som etter hvert hadde kommet midt i 40-årene og hadde leid unna for narkotikamisbruk i en mannsalder. Og hadde vært utsatt for mye seksuelle misbruk i barndommen. Og det hadde vært mye elendighet. Og hun hadde vært en del innom fengsel. Og så hadde hun blitt tatt for en svær amfetaminhistorie som ... Tilsa at alt du kunne få til av fradrag i straffen. Så snakket vi om fengsel i seks år.

Men så hadde det skjedd at hun hadde flytta fra Oslo til et mindre sted ... Et sted på Østlandet. Og hadde tatt seg aldeles i hop. Og hadde fått veldig gode kontakter, kommet i arbeid, og hadde også begynt på noe utdanning. Og så var spørsmålet ... Vil Norge være tjent med at denne dama får seks år ubetinga fengsel? For da risikerer du fort et tilbakefall. Så er jo situasjonen den at det fra en gang på 2000-tallet ble innført en prøveordning med narkotikaprogram. I Bergen og Oslo. Som innebar at hvis overtredelsen var narkotikarelatert, så kunne en få en betinget dom, men hvor en ble fulgt opp av kriminalomsorgen og domstolene. En måtte møte med visse mellomrom i retten. Og så, fra ca. 2015, ble denne ordningen gjort landsomfattende. Da vi hadde denne saken i 2019, hadde vi noen eksempler på at mer enn ett års fengsel hadde blitt gjort betinget med vilkår om narkotikaprogram. Så møtte dama opp og hørte på i retten, og hadde med seg noen av disse venninnene sine. Så nedla aktor påstand om at størsteparten skulle gjøres ubetinget, men at en mindre del skulle gjøres betinget med vilkår om narkotikaprogram, slik at den ubetingede delen skulle sones først. Jeg så på henne ... jeg satt der som rettsformann ... og hun fant

fram lometørkle og tørka tårer og tenkte tydeligvis på hvordan dette skulle gå med meg.

Det er ikke så mange som tar ordet i Høyesterett, men du kan få anledning til å komme fram og ta ordet, men ikke å prosedere saken din.

For det er jo det advokaten skal gjøre.

Men hvor hun fortalte litt om sitt liv.

Og det var ganske sterkt å høre på.

Og da vi kom til rådslagninga, altså den interne diskusjonen, så begynte jeg med at det forslaget til aktor vil jeg ikke ta til følge.

For dette med å kombinere mange års fengsel med narkotikaprogram, det er bare tull.

Så enten må vi sette inn en på seks år, eller så må vi gjøre hele straffen betinga med vilkår om narkotikaprogram.

Og det var de andre enige i, sånn at hun fikk det.

Og så skjedde det da noen dager etterpå ... Så traff jeg en av de yngre dommerne som ikke hadde vært med på saken.

Og så sa han at han hadde lest den dommen.

Og så sa han at han var stolt av å være dommer i Høyesterett.

Han syntes det var så flott.

Og jeg er også veldig glad for den avgjørelsen.

Men det som er dumt, er at vi ikke får vite hvordan det går etterpå.

Men vi får håpe det har gått bra.

[SPEAKER_01]

Og du ble jo òg utnevnt til Ridder i 2021.

Hvordan var det?

[SPEAKER_05]

Jo, det var ... Det kom jo veldig overraskende, fordi at ... Fram til 1996–1997 så ble alle høyesterettsdommere fikk St.

Olav.

Men de har måttet være der i ti år.

Men så ble det avvikla, og det hadde sammenheng med at det var to ... Du ble spurt om du ville ta imot.

Og så var det da to av dommerne som ikke ville ta imot.

Og da ble hele ordningen avvikla.

Så jeg har jo aldri regna med at jeg skal få noe Sankt Olav.

Men så var det jo noen som hadde tatt initiativ.

Justitiarius i Høyesterett, Riksadvokaten, kriminalomsorgen hadde tatt initiativ.

At min rolle innenfor strafferetten ... Altså ikke min rolle som dommer, men min rolle innenfor strafferetten.

Så, så ... Ja, så fikk jeg da Sankt Olav.

Men jeg ble ikke spurt om jeg ville ta imot.

Men jeg nekta ikke heller, jeg syntes det var veldig hyggelig.

[SPEAKER_02]

Og den ble delt ut her i Stavanger, da?

[SPEAKER_05]

Nei, den ble delt ut på Bryne.

Og så skal du i audiens etterpå til kongen og takke for dette.

Og jeg har jo truffet kongen mange ganger, fordi at Høyesterett var hvert år på middag før jul på Slottet, men etter hvert som kongen ble eldre, så ble det i stor grad tale om lunsj etter jul.

Men jeg har jo hatt mange samtaler med kongen, så det var ikke vanskelig å møte han.

Kongen er jo veldig interessert.

Og så hadde jeg forberedt meg på ... At jeg kanskje ikke burde ...

På bakgrunn av begrunnelsen.

Kongen har kanskje lyst til å få en sånn i korte setninger ... Få en viss gjennomgang av hva som har vært utviklingen i norsk strafferett i min tid.

Og det som har vært en veldig utvikling, er jo at ...

Selv om det på mange måter har vært en istid, i den forstand at det er tale om rop om bare strengere og strengere straffer, så har det også vært en utvikling i motsatt retning.

Om bruk i frihet, og om reaksjoner i frihet.

Men hvor det jo selvsagt ikke er utvikling av samfunnsstraff, noe slags promilleprogram for de som er ...

Dømt for promillekjøring og har et alkoholproblem.

Og også etter hvert dette narkotikaprogrammet.

Og det syntes kongen var veldig interessant å høre på.

Sånn at den tida som er satt av til møte med kongen.

Det er ti minutter.

Men den tror jeg vi overskred litt.

Han syntes dette var veldig interessant å høre.

Og han er jo en utrolig kunnskapsrik mann.

Det er han.

[SPEAKER_02]

Er det noe du har sett i din karriere, kanskje nå mot slutten, som du tenker at må endre seg?

[SPEAKER_05]

Ja, altså sjøl ... Jeg var tidligere nå spurt om jeg var en streng dommer.

Men det er noen områder hvor det etter min mening har vært altfor strengt.

Og det er en ikke vært alene om å mene, men det er innforbi seksuallovbruddene.

Hvor den som utnytta en sovende kvinne til eksempelvis samleie, fikk i 2000 120 dager for dette.

Så ble dette i 2020 på hausten definert som voldtekt og kom inn under en minstestraff på to år.

Og så i forbindelse med någjeldende straffelov så ble det i forarbeidene gitt uttrykk for noe en kalte for normalstraffenivå.

Som skulle være fengsel i fire år, og det skulle være ubetinga.

Og det er for så vidt greit, hvis det er en klink edru person som utnytter ei kvinne som er døddrukken og ...

Og gjennomfører samleie med henne.

Der har jeg ikke noe problem med fire år.

Men så er jo situasjonen den at veldig mange av de sakene som kommer for domstolene ...

Det er jo en helt annen situasjon.

Og det er at det har kanskje vært en god del klining på forhånd.

De har lagt seg i samme seng, men så har det jo ikke vært noen forutsetning at det skulle skje samleie. Men så sovner dama, og så mannen, som også er godt full, så lar han seg friste og gjennomfører et samleie. Å idømme fire år også i et slikt tilfelle, det er det jo mange med meg som har ment at det ikke er riktig. Og jeg skrev en leder i Lov og rett i 2021 hvor jeg tok opp dette og kritiserte praksis. Og nå i forbindelse med denne samtykkeloven som kom i sommer, så har departementet sagt at nå skal det ikke lenger ... Gjelde noe såkalt normalstraffenivå, skal rett nok stort sett være like streng som før. Men ikke minst når det gjelder sovevoldtektene, så må en ha en mye mer konkret tilnærming til straffverdigheten i det. Og der var jeg jo litt stolt for at de siterte et avsnitt av det jeg hadde skrevet hvor jeg kritiserte praksis. Og så sa de vi er bare helt enige i dette. Så det var jo gøy.

[SPEAKER_01]

Og hva skal du jobbe med videre nå?
Skal du fortsette som foreleser?
Skal du skrive ... Hva er tanken videre?

[SPEAKER_05]

Ja, jeg har allerede avtalt med Kjelby at hvis ikke det skjer noe med helsa mi før neste høst, så skal jeg også forelese neste høst. Og hvor lenge det da blir, kommer jo litt an på både helsa mi og hvor lenge universitetet vil ha meg. Det er jo også spørsmål om det tar seg ut. Å ha en som er langt oppe i 70-åra som foreleser ... Men jeg har jo et veldig aktivt forfatterskap. I går så gikk denne boken med norsk spesiell strafferett i trykken som fjerde utgave. Så har jeg også ajourført kommentaren min til straffeloven på Juridika. Den ligger nå ute i ajourført stand per 1. juli. Og det er dette jeg holder på med. Men jeg har også litt foredrag ellers. På mandag var det et aktørseminar her i Stavanger, hvor det var universitetet ved Kjelby og Sør-Rogaland tingrett som arrangerte. Og det var om rettsstaten. Der hadde jeg et foredrag. Rett før jeg møtte dere, fikk jeg en telefon fra en domstol på Østlandet som ville jeg skulle komme der og ha foredrag for dem. Så det er litt foredragsvirksomhet. Men jeg er mest pensjonist.

[SPEAKER_01]

Og du følger vel fremdeles, du holder deg vel oppdatert på jussens verden.
Er det noe spesielt som du tenker du skal følge med på videre nå?

[SPEAKER_05]

For det første så er det jo viktig å følge med på det som skjer i Høyesterett.

Men også ... Det er jo kommet til noe veldig flott de siste årene, og dette Rett24, det bør en absolutt følge med på.

Redaktøren der er en flink jurist.

Og ...

Der er det ganske mye aktuelle saker som blir tatt opp.

Og når det kommer avgjørelser fra EMD, så blir de omtalt samme dag der.

Sånn at rett 24 er noe en bør følge med på.

En bør jo òg følge med litt ellers på ...

Hva som rører seg i den juridiske litteratur, i tidsskriftene.

Men iallfall det å følge med noe.

Hvis du leser en Høyesterett-dom, ser du på mange måter hvordan du skal argumentere.

Hvordan du skal formulere deg.

Sånn sett er jo også Høyesteretts-dommer viktige å lese.

[SPEAKER_02]

Jeg ser at tiden løper fra oss.

Da vil jeg på slutten bare si tusen takk til deg, Magnus Matningsdal, for at du har kommet og delt med oss mange gode historier og perspektiver.

Og takk til dere som hørte på.

Vi prates.

[SPEAKER_05]

Ja, og jeg takker for at jeg ble invitert.

[SPEAKER_00]

Du hører nå en podkast fra Universitetet i Stavanger.